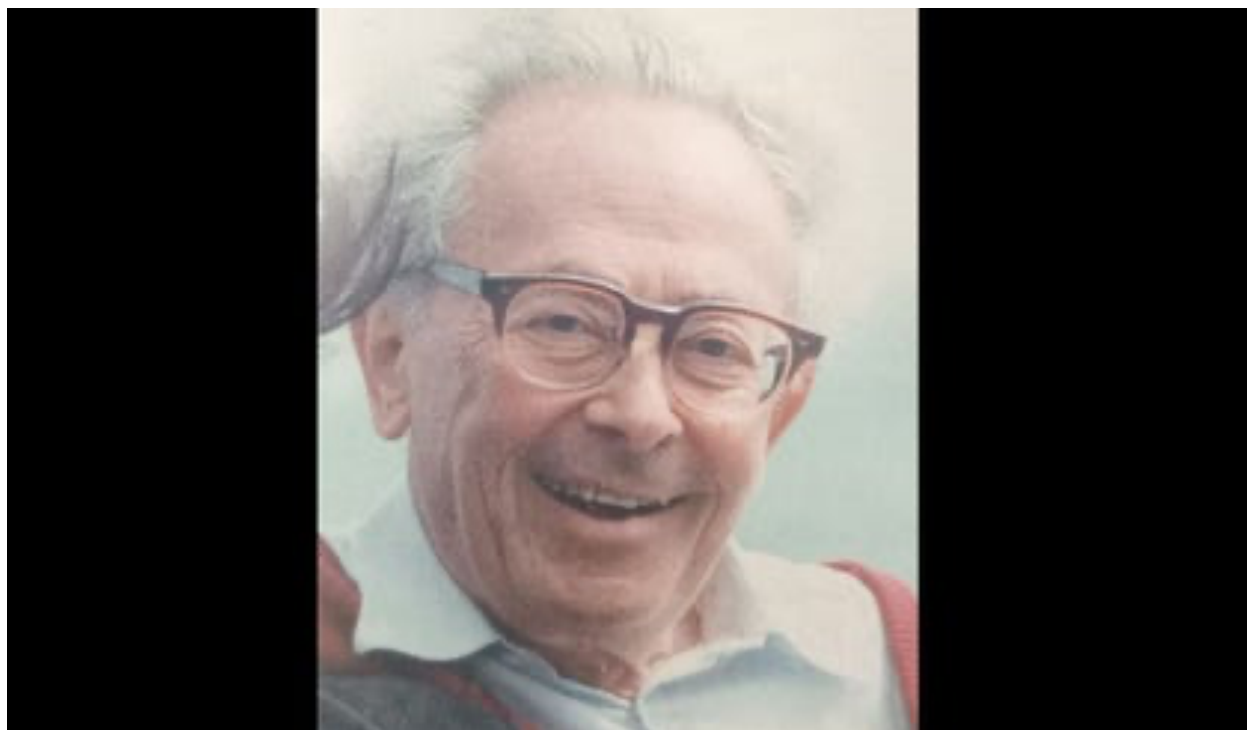

"האפשרות של עזרה מן החוץ היתה משהו שלא עלה אפילו על הדעת"

אורי אפשטיין, מלוחמי תש"ח, עורך תכניות רדיו שהשלים דוקטורט בנושא מוזיקה יפנית בגיל 59, הלך לעולמו בגיל 100. על ניסיון הפריצה הכושל לעיר העתיקה בירושלים ב-1948 כתב: "היו אלה אולי הדקות השקטות שבחי, ישבתי על מושב האוטובוס שלי, לא פצוץ, שלם בגופי וברוחי, וידעתי כי עוד כמה דקות נותרו לי לחיות"

פרופ' אורי אפשטיין, 1925-2025. על תרומתו לקידום יחסי ישראל-יפן קיבל ב-1989 אות הצטיינות מקיסר יפן
צילום: Ehud Amir

עם פרוץ מלחמת העצמאות למד אורי אפשטיין אנגלית, פסיכולוגיה ופילוסופיה באוניברסיטה העברית. אחד הסטודנטים שאל אם הוא מוכן לשרת ב"שירות הקשר". "אמרתי לו שאין לי כל מושג בקשר", סיפר אפשטיין לימים; "הוא הסביר לי שמדובר בתפקיד קרבי, שיחייב אותי להיות צמוד למפקד הכוח ולשאת על גבי את מכשיר הקשר שמשקלו כ-20 ק"ג."

יחד עם מגויסים נוספים הגיע לתחנה המרכזית בתל אביב, משם הועלו לאוטובוס אחר. כאשר שאלנו את הנהג לאן הוא לוקח אותנו, הוא סירב לענות. רק כאשר האוטובוס נעצר ונאמר לנו לרדת ממנו, פגשנו קבוצת ילדים ומפיהם נודע לנו שהגענו לבית ההבראה של קיבוץ שפיים, תיאר עמיתו לשירות הצבאי, יעקב בעל שם. בית ההבראה של שפיים שימש אז כבית הספר המרכזי לקשר. אפשטיין וחבריו למדו נוהל דיבור באלחוט וערכו היכרות עם מכשירי הקשר. בהמשך,

בקיבוץ מעלה החמישה, למדו גם איתות ראייה בדגלים, שימוש במכשיר "הליוגרף" באמצעות קרני השמש וקיום קשר בפנס "לוקס" בשעות הלילה.

חיילים מחוץ לחומות העיר העתיקה בירושלים ב-1948. במאי אותה שנה השתתף אפשטיין בניסיון פריצה לעיר העתיקה, שנכשל צילום: לע"מ

אפשטיין, יליד גרמניה, שירת במחלקת הקשר של חטיבת עציוני, שהתמקמה במחנה שנלך שפונה על ידי הבריטים בירושלים. "הצלחתי להציל משם ספרים ממבחר הספרות הקלאסית הגרמנית — כתבים של גתה ושיילר, שהיו צפויים לכיליון", סיפר. במאי 1948 השתתף בניסיון פריצה לעיר העתיקה, שנכשל. בהמשך תיאר את רגעי האימה: "היה חושך מוחלט. הכדורים הומטרו על המשוריין בלי הרף. מדי פעם בפעם התפוצץ רימון בחוץ. הבנתי כי הזמן הנותר לנו נמדד בדקות. היתה זו... הכרה שכלית ומיושבת לחלוטין, ללא שמץ של התרגשות, פשוט עובדה קיימת, מעבר לגבולות הערעור או הוויכוח. היו אלה אולי הדקות השקטות שבחיי, ישבתי על מושב האוטובוס שלי, לא פצוע, שלם בגופי וברוחי, וידעתי כי עוד כמה דקות נותרו לי לחיות."

בהמשך הוסיף: "החשבון היה הגיוני וברור: הנה אנחנו, מצטופפים, כלואים, מנותקים וכבולים בקופסה משורינת צרה — אוטובוס בודד הניצב מול החומה, מטרה בולטת לאש המכוונת עלינו. היתה זו נקודה מתה לחלוטין. האפשרות של עזרה מן החוץ היתה משהו שלא עלה אפילו על הדעת. האפשרות שאנו נוכל עוד לפעול משהו לא עלתה על הדעת אף היא. ישבנו וחיכינו — איש לא ידע למה — למה שצריך לקרות. נתעוררה בי סקרנות־מה לדעת מה ואיך יקרה — כמי שיושב בין הקהל בתיאטרון ברגע שכל חוטי העלילה נכנסו למבוא סתום". לבסוף הם הצליחו להימלט מהאוטובוס, שבהמשך עלה באש.

אפשטיין נולד ב-1925 בסארבריקן שבגרמניה. בגיל עשר עלה עם הוריו לארץ. את התיכון סיים בתל אביב, ובהמשך שירת כנוטר במשטרת היישובים העבריים. לאחר מלחמת העצמאות עבד כעורך תסכיתים ברדיו וכעורך פרסומים בסוכנות היהודית, והחל ללמוד באקדמיה למוסיקה. ב-1958 יצא ליפן עם מלגה ללימודי תרבות יפן מטעם הממשלה היפנית, ולמד מוסיקה יפנית באוניברסיטת טוקיו.

במקביל מונה למורה לעברית ביוזמת הנסיך מיקסה, אחיו הצעיר של הקיסר הירוהיטו. אפשטיין לא הבין מדוע הנסיך היפני נמצא בכיתה, עד שהאחרון הצביע ואמר: "גם אני תלמיד". מאז "היה פונה אל הנסיך ומתייחס אליו כאחד האדם.

הנסיך מיקסה היה היחיד שהקפיד לעשות את שיעורי הבית במלואם, "[תיארה ב-2015 שרית שי במאמר ב"הארץ](#)". בכיתה למדה גם קיקוא, לימים אשתו של אפשטיין.

Brazilian: צילום "אפשטיין לא הבין מדוע הנסיך היפני נמצא בכיתה, עד שהאחרון הצביע ואמר: "גם אני תלמיד
National Archives, Public domain, via Wikimedia Commons

ב-1963 חזר אפשטיין לישראל ולימד באוניברסיטאות תל אביב והעברית. בין היתר, לימד תיאטרון ומוסיקה יפנית. את הדוקטורט בנושא מוסיקה יפנית השלים בתל אביב בגיל 59. "עבודת הדוקטורט שלו שילבה היסטוריה ומוסיקה, ועסקה באופן שבו יפן אימצה את המוסיקה המערבית בראשית המודרניזציה שלה", אמר פרופ' רותם קובנר, מומחה לתולדות יפן.

במשך עשרות שנים היה אפשטיין מבקר המוסיקה של ה"גרזולם פוסט". על תרומתו לקידום יחסי ישראל-יפן קיבל ב-1989 אות הצטיינות — מסדר השמש העולה — מקיסר יפן. אשתו מתה ב-2019. הוא מת בפברואר, והותיר אחריו שני ילדים וחמישה נכדים.